

Száz forintért elmondom magának az életemet

(Fejes Endre: Mocorgó)

A *Nemzet Színésze* sorozattal Filmklub-előadásokat tartok az oslói magyar nagykövetségen. Kivel mással kezdhettem volna, mint Töröcsik Marival. Kossuth nagydíjas, kétszeres Kossuth-díjas, a Halhatatlanok Társaságának örökös tagja, satöbbi, satöbbi. Lázasan keresgélek T.M.-re a DVD gyűjteményemben a szereposztás rubrikában. Elvesznék a kétezer kiskorong között, ha nem lenne jó katalógusom. De van. A 4375 kartonból 90 tartalmazza T.M. nevét. Rozsdatemető (1962) nincs, de azért van *Fejes Endre – Töröcsik – Mocorgó* együttes találat. Végignézem az 1967-es TV filmet, jegyzetek, kiírom T.M. előfordulási időkoordinátáit. De már tudom, ebből nem vetítek részleteket. Epizódszerep: "tisztességes" utcalány, staférungra gyűjt, ócskás-sátrat szeretne a Teleki téren.

Tanárnőm hiába magyarázta a negyedik gimiben, hogy a remek korrajz, a nagyszerű karakterkészlet korszakos regénnyé avanszálta a Rozsdatemetőt. Engem *Homokfálván*, a *Nyíri-Metropolisban* abszolút hidegen hagyott. Ellenben Sipkay Barna hús-vér figurái alaposan megmozgatták a fantáziámat. A beszédes nevű regényalakokról – baráti körben – becenevek ragadtak ránk: Tyutyu, Cupák, Rocki és Karsci Katáng (*Nyakamban az élet*, 1968, Nincs többé férfi, 1967). Fejestől a *Cserepes Margit házasságát* (1972) egyálltomban olvastam el a Kossuth téri könyvesboltban, oda a Liptai nevű hajadon szelíd mosolyáért volt érdemes gyakran betérni (habár annyira hidegen hagyta a jelentéktelenségem, hogy még csak az alábbi megjegyzésre sem méltatott: *aki nem vesz, ne babrálja...*).

Mindenkinek van egy *nyóckerje*. Mindenről az jut eszébe, bárhol is jár a nagyvilágban. Eltávolodva, egyre rafináltabbra színezve a leszűkített pátria emlékeit. Nyíregyháza az *En szőke városom* (Váci Mihály, Katona Béla), Czine Miska (1929-1999), Sipkay Barna (1927-1968) ... az én ott felszippantott emlékeim, s a tavalyi, 90. Ünnepi Könyvhétre megjelent kötetemből kiragadott rövidke próza:

Séták az Erdei kitérőből

Még kisiskolás korában Schulimek azt tanulta, hogy a Sóstói erdő létezése a véletlen műve. A nyugati kultúrát majmoló magyar földesurak a 18. század végén Bécsben uraskodtak. Törték a franciát, a németet, magyarországi ügyeiket gőgösen latinul intézték. A nyírségi nagybirtokos viszont magyarul volt kénytelen ispánjának megírni levelét, amiben az akkor jó pénzzel kecsegtető mák termesztését rendelte el. Igen ám, de hadilábon állt az ékezzettel, így ültették be a teljes birtokát makkal.

Schulimek erdei sétáit vagy a város felőli bejárónál kezdte, vagy leszállt a sóstói villamosról a Kitérőben, s a székely kapuhoz hasonlatos díszes faragvány alatt lépett

a lombos erdő fái közé, a Hármás-domb irányában. Egykoron a sóstói erdő zömét gyöngyvirágos tölgyesek és kisebb tisztásokkal tarkított homoki tölgyesek népesítették be. Később már erdei- és feketefenyők, juharlevelű platánok, madárccseresznyék, zselnice meggyek, kanadai vasmák, fehér akácok, bálványfák, juharok, hársak, kőrisek, szilek, mézgas éterek, gyertyánok, csertölgyek, fekete diók, szomorú füzek, nemesnyárok, bibircses nyírek, ostorfák között lehetett sétálni.

Szulimek szeme minden részleten fennakadt, a sétányt övező tarkavirágú növényeken, a bokros aljnövényzeten. Közel és messze az ágak-bogak alakzatát fürkészte, az üde zöld lombot, az időnként kibukkanó eget. Nyakát tekergetve, szemét forgatva, lassan haladt előre. Krúdy sorait morzsolgatta a fejében: ... *a sóstói fürdő volt a nyíregyházi kneipisták központja. Idáig sétáltak reggelenként a doktor vezénylete alatt a nyugalmazott törvényszéki bírák és más penzionált emberek, akiknek tudvalevőleg legtöbb idejük van arra, hogy az egészségükre gondot fordítsanak. Visszavonult kereskedők, vagyonuk kamataiból éledelő idősebb urak csatlakoztak a reggeli búcsújáráshoz. És a korán kelő környékbeli parasztok, vincellérek már lassan megszokták, hogy a nyíregyházi törvényszék elnökét és más előkelő úriembereket térdig felgyürt nadrágban, mezítláb lássák megelélni a harmatos fűben. Ekkor következett el azonban az a híres "nyíregyházi reform", amelyről még manapság is beszélnek azok, akik a wörishofeni plébános gyógy módjának hódolnak.*

– *Minek a felesleges ruha az ember testén? – monda Ungerleider doktor. – A ruha csak elzárja előlünk a levegőt. Vessük le ruhánkat kúrálás közben.*

Néhány öregúr, akiknek már minden nap drága volt élete meghosszabbításából, nyomban hallgatott a doktor tanácsára. Levetették ruháikat, amikor a sétát megkezdték és anyaszűz mezítelenül vonultak, végig a harmatos erdőn. Ugráltak, virgonckodtak, mint fiatal csikók, sőt felmászta a fákra és ott tornáztak, kiáltoztak. Úgy éltek, mint az ősemberek.

A hatóságokhoz mind több panasz érkezett, hogy a hetivásárra igyekvő fehérnépek a sóstói erdőn mezítelen emberekkel találkoznak, sőt egyszer a haragos vincellérek farkosbotokkal támadtak neki a szenvedélyes kneipistáknak.

Szulimekre hirtelen tört rá a nyomasztó érzés. Gyakran előfordult vele, oly picinynek, jelentéktelennek érezte magát e lenyűgöző világ kellős közepén, hogy menekülhetnékje támadt. Ki innen, minél hamarabb! Emberek közé vágyott. Felgyorsította a lépteit, maga elé meredt, valami konkrét dologra kényszerítette gondolatait. A reggeli Nyírvidék hírlap cikke járt a fejében, egy leány halálhíre. A város széléhez közeledve kiszélesedett a sétaút. Szekérnyomot, kiszáradt mélyedéseket kerülgetett. Útja során senkivel sem találkozott. Bezzeg vasárnaponként szinte lehetetlen itt párosával sétálni, annyi az erdőlátogató, gyerekeikkel sétáló család, uzsonnakosarakkal, plédokkal piknikre igyekvők, magányos öregek és tilosban járó párocskák. A legtöbb öngyilkos – kivétel nélkül mind férfi – itt, az erdő **szélén** végez magával. Nem vágnak a sűrűjébe, mintha attól félnének, hogy eltévednek. Szulimek is azon törte a fejét, hogy merészkedett egy fiatal lány a minden úttól távol eső, újtelepítésű csemetésbe. Bűntény áldozata lett talán? Megunta valaki az úgyymaradt babáját, elcsalta egy kis erdei sétára s halálba kényszerítette szegényt? Titokzatos volt a reggeli újsághír. Lehetséges, hogy a lányt megnyuvasztották?

(Részlet, *Ablaklakók csillagközelben – prózafüzér*, Orpheusz Kiadó, 2019)